

Reflexions lingüístiques

Novetat en el prefix "ex"

Josep Torrella Pineda

S

i no sou seguidors de les qüestions que la lingüística planteja, potser no us hauréu adonat que de poc temps ençà el prefix **ex** s'anteposa al nom sense el guionet amb què sempre l'hi havíem vist. Davant del nom d'un càrrec o d'una funció, **EX** vol dir –ho sabeu prou– que aquell càrrec o aquella funció han deixat de ser exercits per la persona de la qual es parla: **ex**-alcalde, **ex**-alumne. Ja s'escribia així, amb guionet, en temps de mestre Fabra. Però recentment s'ha dit que el prefix **ex** sigui annexat sense guionet al nom al qual afecta; és a dir, formant-hi una sola paraula: **exdiputat**, **exministre**.

No hi ha res a dir; generalment, en totes les paraules iniciades amb un prefix, aquest hi va annexat: **re**construir, **bi**mensual, **pre**disposar... Només em pregunto si en els diccionaris que s'editin d'ara en endavant

s'hi inclouran les entrades de totes les noves paraules que es puguin formar amb l'annexió del prefix **ex**. El diccionari de l'Institut no ho ha fet, de moment; només en els dos exemples que ha posat a l'entrada del prefix: **exdiputat** i **exministre**. Penseu que les noves paraules poden ser incomputables, ja que no tot s'acaba amb càrrecs, títols, funcions, oficis, estats socials. Poden sortir conceptes tan imprevisibles

com, per exemple, un que vaig descobrir fa poc en un article periodístic; **exiugoslau**. Només els mots que ja d'origen comencen amb la síl·laba **ex** (però en una funció diferent de la del prefix que estem comentant), des d'**ex**abrupte fins a **ex**vot, tot i descomptant-ne els començats amb **extra**, que és un altre prefix, omplen unes catorze pàgines del diccionari de l'Institut. Imagineu-vos que hi afegissin els **ex**marit, **ex**sogre, **ex**veí, **ex**president, **ex**secretari, **ex**rival...

Una altra reflexió a què em condueix la novetat, és la seva conseqüència fonètica. Fins ara no hi havia cap dubte en la pronunciació de –posem per cas– **ex**-agent. La "e" del prefix la pronuncíavem oberta, amb independència de l'estructura fonètica del substantiu al qual afectava. Ara, considerant que prefix i substantiu constitueixen una sola paraula, **ex**agent, sorgeix el dubte de si la "e" del prefix l'hem de pronunciar oberta –**ex**agent– o neutra –**ex**agent– com la resta de mots començats ja d'origen amb **ex**: **ex**pert, **ex**amen, **ex**emplar. Es pot produir algu-

na confusió: si neutralitzem la "e" de **ex**actor (un que havia estat actor, **ex**-actor), resulta que hi ha un **ex**actor derivat de **ex**acció que, per tant, vol dir "cobrador d'impostos". I **ex**accionista, aplicat a un senyor que era accionista d'una societat anònima i ara no ho és (**ex**-accionista), ens pot semblar un derivat de **ex**acció: la persona encarregada d'exigir un impost. I un **ex**-portador (posem: d'un virus) es pot convertir en exportador d'aquell virus a l'estranger.

Passa que hi ha un principi inalterable: que cap paraula simple no pot tenir dues síl·labes fortes; la gravitació fonètica del mot només recau en una de les seves síl·labes: **ànima**, **cadira**, **sinceritat**. En les paraules compostes, sigui per annexió d'un prefix o de qualsevol altre element ¿ha de conservar, cada un dels seus components, la seva pronúncia original? Ens costa

de variar-la. En general, es tendeix a conservar-la; es diu "sobretot" i no "subretot"; "celobert" i no "celobert" amb la primera "e" feble, neutra; "postguerra" i no "pustguerra". No he sentit mai ningú que digués "Bellaterra" neutralitzant la primera "e". Però també hi ha la tendència –sorgida fa poc temps entre gent més aviat jove i amb majoria de professionals de televisió entre ella, tot i que TV3 té una normativa força flexible

al respecte–, hi ha la tendència, dic, de mantenir-se rígidament en el principi d'una sola síl·laba tònica per paraula. D'aquí surten exemplars fonètics tan desvirtuats com "cuntraban", "drugudependència", "humosexual", "perenormals" (que pot semblar, aquest últim, amb la "e" àtona, "per a normals" en lloc de "paranormals"). És un criteri simplificador, per uniformista, que evita dubtes i vacil·lacions.

Hi ha un "Diccionari ortogràfic i de pronúncia", complementari del de l'Enciclopèdia, que, valent-se dels signes de l'alfabet fonètic internacional (AFI), marca la pronunciació dels mots, lletra per lletra. I en aquest diccionari, recent, però anterior a l'annexió del prefix **ex**, s'hi manté, per als mots compostos (si més no, en general), el criteri de respectar la fonètica de cada un dels seus components. Però no crec que serveixi per a res; malament rai quan surt una tendència nova, sobretot si és jove.

